

Fornisl. við taur, á austanverðum Taurinum och det svenska ornamnet Södertörn

Autor(en): **Elmevik, Lennart**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Beiträge zur nordischen Philologie**

Band (Jahr): **15 (1986)**

PDF erstellt am: **21.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-858355>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

LENNART ELMEVIK

Fornisl. við taur, á austanverðum Taurinum och det svenska ortnamnet Södertörn

Namnet *Södertörn* (fsv. *Tør*¹), som avser den stora, mellan Mälaren, Östersjön och Himmerfjärden belägna halvö² som utgör Södermanlands östligaste del, har varit föremål för åtskillig diskussion i den språkvetenskapliga litteraturen. Ett tidigt belägg på namnet har en rad författare, från Snorre till vissa av våra dagars filologer, velat återfinna hos den norske 800-talsskalden Þjóðólfr ór Hvini i hans bekanta dikt *Ynglingatal*. Diktens strof om kung Agne och hans död lyder³:

Þat telk undr,	Loga dís
ef Agna her	at lopti hóf,
Skjalfar róð	hinns við taur
at sköpum þóttu,	temja skyldi
þás gœðing	svalan hest
með gullmeni	Signýjar vers.

I sin prosautläggning i *Ynglingasaga* kap. 19 skildrar Snorre först hur kung Agne företog ett härjningståg till Finland, varvid finnarnas kung, Froste, blev besegrad och föll i striden. Efter hemkomsten lade Agne till vid Stocksund. Det omtalas att han i sin ägo hade ett guldhalsband, *þat er Visburr hafði átt*, och vid vilket den förbannelsen var fäst att det *skyldi verða at bana inum bezta manni í ætt hans*.⁴ Agne ville nu äkta Skjalv, Frostes dotter. Det hölls ett präktigt gästabud, och Agne blev drucken. Skjalv uppmanade honom att ta väl vara på sitt guldhalsband. Han band då fast halsbandet ordentligt vid halsen innan han gick till sitt tält för att sova. Det heter vidare⁵:

En er Agni konungr var sofnaðr, þá tók Skjálfr digrt snœri ok festi undir menit. Menn hennar slógu þá tjaldstongunum, en köstuðu lykkju snœrisins upp í limar tréssins, drógu þá síðan, svá at konungr hekk næst uppi við limar, ok var þat hans bani. Skjálfr ok hennar menn hljópu á skip ok rœru í brot. Agni konungr var þar brendr, ok er þar síðan kölluð Agnafit á *austanverðum Taurinum vestr frá Stokkssundi*. (Min kursivering.)

¹ För belägg på namnet i medeltida källor se nedan.

² Genom tillkomsten av Södertälje kanal i början på 1800-talet egentligen en ö.

³ BJARNI AÐALBJARNARSONS utgåva i Íslenzk fornrit 26: 1^a (1941) s. 38f.

⁴ *Ynglingasaga*, kap. 14.

⁵ BJARNI AÐALBJARNARSONS utgåva s. 38.

I fornsvenskan är vårt ortnamn väl styrkt, äldst redan i urkunder från 1280-talet⁶: (*de thørh* 1281 SD 1 s. 585 or., (*in Tør* 1283 SD 1 s. 619 or., (*in Thør* 1300 SD 2 s. 328 or., (*De prepositura Tørensi* 1315–1319 SDa 1:1 s. 162 medeltida avskr., (*exceptis ambatus*) Töris 1352 SD 6 s. 390 or., (*j*) *tør* 1362 SD 8 s. 228 or. (SRP 561), (*jnnan*) *tørinne*, (*a*) *tørinne* 1383 26/11 Nyköping UUBp or., (*aa*) *tørene* 1385 4/5 u.o. RAp or. (SRP 2116), (*i*) *Tøør* 1409, 1413 SDns 2 ss. 133, 608 or., (*i*) *thørenne* 1429 14/4 Stockholm UUBp or., (*i*) *tøren*, (*j*) *tørøn* 1435 16/1 Göksholm RAp or. (SMR 184), osv.

Snorre har sålunda uppfattat *Ynglingatal*s *taur* som ett ortnamn, och det råder knappast något tvivel om att han identifierat detta som fsv. *Tør* 'Södertörn'. Samma identifikation har som nämnts gjorts av ett flertal forskare (t.ex. i utgåvor och översättningar av *Ynglingatal* och *Ynglingasaga*), delvis långt fram i tiden. Som exempel kan nämnas Elias Wessén i hans utgåva av *Ynglingasaga* (Nordiska texter 6, 1952) ss. 22, 63, Lars Hellberg i den engelska sammanfattningen till en uppsats i OUÅ 1976 («OSw *Tør*, OIcel *Taurr* m.», s. 14) och Jan Paul Strid, *Ortnamnen i Huddinge* (1981) s. 4.

Någon tolkning av ortnamnet med denna utgångspunkt har veterligen inte framlagts. I 3 uppl. (1948) av Elof Hellquists *Svensk etymologisk ordbok* heter det om (*Söder*)*törn* att det är «best. f. till fsv. *Tör* [. . .] = isl. *Taur* (Yngl.-tal); av [. . .] ovisst urspr.».⁷ Bertil Ejder skriver i *Svensk uppslagsbok*, 2 uppl., bd 28 (1954), sp. 836: «En av somliga forskare gjord identifikation av *Tör* med ett fornisl. *taur* i dikten 'Ynglingatal' har av andra helt bestritts; dunkelt.»

Att *Ynglingatal*s *taur* inte kan förknippas med *Södertörn* hävdades med eftertryck redan 1893 av Adolf Noreen i uppsatsen *Mytiska beståndsdelar i Ynglingatal*, ingående i *Uppsalastudier tillegnade Sophus Bugge*. Noreen framhåller att «i (*Söder*)*törn*» borde ha återgivits med *á Tauri*(*nom*), «såsom också mycket riktigt Snorre, vilken kunde sin isländska, uttrycker sig i sitt prosaiska referat» (s. 214). Snorre har, menar han, «dragit den på hans tid skarpsinniga slutsatsen, att *taur* var det honom bekanta ortnamnet i Södermanland, ock därför just har han lokaliserat Agnesagan till det senare Stocksund». Noreen uppfattar *taur* som en

⁶ Några i fortsättningen använda förkortningar: ANF = Arkiv för nordisk filologi; NoB = Namn och Bygd; or. = original; OUÅ = Ortnamnssällskapet i Uppsala årsskrift; RAp = pergamentsbrev i Riksarkivet, Stockholm; SD = Svenskt diplomatarium; SDa = Diplomatarium Suecanum. Appendix; SMR = Svenska medeltidsregister. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441, utg. av SVEN TUNBERG (1937); SRP = Svenska Riks-Archivets pergamentsbrev från och med år 1351, 1–3 (1866–72); u. o. = utan ort; UUBp = pergamentsbrev i Uppsala universitetsbibliotek.

⁷ I sitt arbete *Studier öfver de svenska sjönamnen* (1903–06) s. 668 f. sammanför HELLQUIST *Tør* («isl. *Taur*») med det småländska sjönamnet *Törn* (i Konga och S. Möre hdr) och menar att «en betydelse 'udde' [kan] tänkas gemensam för de båda namnen» (s. 669). Etymologin är honom dock obekant. Jfr GÖRAN HALLBERG, *Ortnamn i Småland* (1983) s. 112. De båda namnen skall med all sannolikhet inte sammanhållas.

biform till fisl. *taufr* (även i formen *tofr*, nyisl. *töfrar*) n. pl. 'trolldom', «idäntiskt med fht. *zoufar*, *zoubar*» i samma betydelse.⁸

I ett senare arbete, *Ynglingatal. Text, översättning och kommentar* (1925)⁹, tar emellertid Noreen avstånd från sin tolkning av *taur* från 1893. Han ansluter sig nu till en mening som gissningsvis framförts redan av Carl Säve, *Snorre Sturlesons Ynglinga-Saga öfversatt och förklarad* (1854) s. 23 not 3 och (oberoende av Säve?) G. Lund, *Skalde-kvadene i Snorre Sturlesöns Ynglinge-saga* (1866) s. 17, nämligen att *taur* syftar på guldhalsbandet. Uppslaget har senare underbyggt av Eggert Ó. Brím (ANF 11, 1895, s. 9) och Hjalmar Falk, *Altnordische Waffenkunde* (1914) s. 61. Jfr även den kritiskt refererande framställningen hos Walter Åkerlund, *Studier över Ynglingatal* (1939) s. 90. Med avseende på uttrycket *temia hest við taur* andar Brím som parallell *temia við beizl* och Falk *temia hest við taum*. Existensen av ett fvn. *taur(r)* 'halskedja, halsring' el. dyl. torde få anses klarlagd.¹⁰

Den som såvitt jag vet senast har behandlat det aktuella textstället är David A. H. Evans i uppsatsen *King Agni: myth, history or legend?*, publicerad i *Speculum Norroenum. Norse Studies in Memory of Gabriel Turville-Petre* (1981) s. 89 ff. Evans finner beträffande *taur* att Snorre på denna – enda – punkt missförstått Þjóðólfr och att «the evidence that it means 'necklace' is strong» (s. 105). Jfr Anatoly Liberman i *Scandinavian Studies* 55/2 (1983) s. 191.

Till sin kritik i *Uppsalastudier* av tanken på *taur* som ett ortnamn, *Södertörn*, lägger Noreen i sitt arbete från 1925 att detta namn «i fsv. normalt skrivs med *þ* (icke med *t*-)» (s. 227) och framhåller möjligheten av släktskap med bl. a. det uppländska *Långtora*, fsv. *Langupora*. Erland Hjärne talar – under hänvisning till Noreen – i NoB 35 (1947) s. 58 f. om Snorres dativform (*á austanverðum*) *Taurinum* som kanske häntydande på «en tidig fsv. bestämd nom. sing. mask. *Tørin eller snarare *Þørin, i så fall av Snorre ombildad efter Ynglingatals av honom sannolikt feltolkade *við taur* (jfr nsv. *Södertörn*)». I sin uppsats *Långtora* (NoB 39, 1951) har dock Lennart Moberg klargjort att den uddljudande konsonanten i vårt namn i äldre fsv. tid varit *t* och inte *þ* och att därför «Södertörns gamla namn [. . .] ovedersägligen varit *Tør*, icke *Þør*» (s. 26 f.); bevisande skrivningar är enligt Moberg bl. a. (*in*) *Tør* 1283 och (*De prepositura*) *Tørensi* 1315–1319 (s. 27 not 9).

Evans, som i sin ovan citerade uppsats från 1981 inte uppmärksammat Mobergs inlägg i diskussionen utan hänvisar till Noreens redovisning och tolkning av de fsv. formerna av *Södertörn*, konstaterar att *taur* i Ynglingatal «cannot possibly be this place-name» och uttrycker sin förvåning över att finna «even

⁸ Jfr SOPHUS BUGGE, *Om Verserne i Kormaks Saga*, i: Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1889, s. 78. – Beträffande uppkomsten av en sådan form *taur, liksom för hur formen *tofr* skall förstås, se NOREEN, *Altisländische Grammatik* (4 uppl. 1923) § 98:1.

⁹ Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar 28.

¹⁰ *Lexicon poeticum* upptar plur. *taurar* m.? f.? 'skat, guld' och HEGGSTAD, HØDNEBØ & SIMENSEN, *Norrøn ordbok* (1975) *taurar* plur. 'gullringar' (?). Jfr fvn. *men* n. 'halsring, halssmycke', i plur. även 'skatter, guld'.

Snorri using *t* here, though Noreen did find the spelling *Tør* from 1282 [skall vara 1283], some fifty or sixty years after Snorri wrote» (s. 92).

Om vi sålunda vid tolkningen av fsv. *Tør* 'Södertörn' kan bortse från *Ynglingatal*s *taur*, och om vi avvaktar med att ta ställning till Snorres *á* [. . .] *Taurinum*, är vi inte bundna av att utgå från att namnet ursprungligen innehåller *au*-diftong. Med utgångspunkt från en sådan stamvokalism tycks det nämligen vara vanskligt att finna en plausibel etymologi.

Det förtjänar enligt min mening i stället prövas om inte *Tør* kan återgå på ett äldre **Tqr* (< **Taru* < *-ō*).

Det är sedan länge en allmänt accepterad uppfattning – senast bekräftad genom Gun Widmarks gradualavhandling *Det nordiska u-omljudet. En dialektgeografisk undersökning* (1959) – att det s. k. äldre *u*-omljudet, förorsakat av ett i ändelsen synkoperat *u*, berört hela Norden men i Östnorden i stor utsträckning trängts tillbaka utom framför vissa konsonanter, bl. a. *l* och *r*. Framför nämnda konsonanter har *q* övergått till *ø* (jfr t. ex. fsv. *øl*, *ørn*, fvn. *ql*, *qrn*). Enligt Noreen, *Altschwedische Grammatik* (1904) § 104 har övergången skett «um 1300»; enligt Kock, *Svensk ljudhistoria* 1 (1906) s. 412 däremot har den «väsentligen genomförts [. . .] redan innan våra äldsta handskrifter nedskrevos». Wessén, *Svensk språkhistoria* 1 (8 uppl. 1968) § 9 förlägger övergången till runsvensk tid.

Ordböckerna över det fornnordiska ordförrådet upptar, såvitt jag kunnat finna, inget ord som man i varje fall direkt skulle kunna anknyta till vid tolkningen av **Tqr*, ej heller gängse dialektordböcker. I sin *Nynorsk etymologisk ordbok* (1919) s. 796 redovisar emellertid Alf Torp ett i sammanhanget intressant ord från Sunnmøre, ett *tor* (öppet *å*-ljud) f. 'forreven klippestrand'. Torp anger ingen källa för belägget, men det återgår utan tvekan på uppgifter i en liten uppsats *Smaa sproglige problemer* av Knut Kopperstad i *Maal og Minne* 1915, s. 94 f. Enligt Kopperstad betecknar ordet, som även återfinns i några ortnamn, «et klippefuldt, oprevet, ofte høit og brat, undertiden ogsaa stenet strandstykke» (s. 94). Om ursprunget säger Torp: «Vel et gno. **tqr* = ags. *taru* f rift [. . .].» Jfr mhty. *zar* m. och (avljudande) got. *ga-taura* m. i samma betydelse samt även John Kousgård Sørensen, *Danske bebyggelsesnavne på -sted* (1958) s. 120 angående ett fda. **tar* n., «måske i betydningen 'kløft, dal'». Orden hör till den ieur. roten **der-* 'klyva, riva sönder' o. dyl.

Detta ord **tqr* f. 'spricka, klyfta, hål' el. dyl. har jag själv, i en uppsats i *Festskrift till Åke Granlund* (1984)¹¹ s. 49 ff., velat se som grund för förleden i det bekanta fjällnamnet *Torghatten* på ön Torget (Torglandet) i Brønnøy sn och hd, Nordland fylke, mitt i segelleden mellan Tröndelagen och Lofoten; en nedanför Torghatten liggande gård uppträder i fno. källor i formen *Torgar* (i *Torgum*, i *Torghom*).¹²

¹¹ Studier i nordisk filologi 65.

¹² För andra förslag till tolkning av *Torghatten* se hänv. i min uppsats s. 49 ff., främst till BENGT HESSELMAN i *Studier tillägnade Axel Kock* (1929) s. 512 ff. (även i HESSELMAN, *Från Marathon till Långheden*, Nordiska texter och undersökningar 7, 1935, s. 114 ff.).

Namnets *g* härrör, menar jag, från ett till **tqr* bildat adjektiv **tqrugr* '(för-sedd) med spricka (-or), klyfta (-or), hål', och namnet vore antingen en direkt substantivering av detta adjektiv eller identiskt med ett appellativ **tqrg-*, likaså uppkommet genom substantivering av **tqrugr* och synonymt (eller i varje fall väsentligen synonymt) med **tqr*. Namnet skulle – vilket även Hesselman, ehuru med en annan språklig utgångspunkt, tänkte sig – syfta på den stora klyfta, ett stort rektangulärt hål, som löper tvärs igenom fjället, från väster till öster.

Från real synpunkt torde inga anmärkningar kunna riktas mot den språkliga anknytning av *Tør* jag här har föreslagit.

Gösta Langenfeldt har i en uppsats i *Samfundet Sankt Eriks Årsbok* 1958, s. 98 ff. tolkat *Tør* som 'klyftlandet', «en mycket passande benämning för detta sönderskurna område» (s. 101). Den språkliga förklaring Langenfeldt ger kan dock inte accepteras – även om till hans försvar skall sägas att han, om min sammanställning av *Tør* med feng. *taru*, no. dial. *tor* (fno. **tqr*), mhty. *zar* och (kanske) fda. **tar* är riktig, varit inne på rätt spår. Han anknyter nämligen till got. *ga-taúra* 'något sönderrivet, remna, klyfta' och menar att man «bör söka [. . .] ursprunget till *tør* (got. *taúra*) i en stam *tur-*» (s. 100). «Det fornisländska *Taur*» menar sig Langenfeldt kunna bortse från «på grund av dess osäkra innehåll» (s. 100).

I en populärt hållen uppsats i *Nackaboken* 1974, s. 7 ff. om några ortnamn i Stockholmstrakten säger Karin Calissendorff om *Tør* att det «möjligen [kan] vara en med *tära* besläktad bildning syftande på de inskurna kusterna» (s. 9).

H. O. Indebetou, *Södermanlands minnen från äldsta till närvarande tider* (1877) s. 102 noterar att «på östra hafskusten [dvs. Södertörn] förekomma flerstädes stora remnor och grottor, påminnande om jordskorpans våldsamma omdaningar».

Om fsv. *Tør* sålunda återgår på **Tqr*, är det formellt identiskt med feng. *taru* och fvn. **tqr* 'spricka, klyfta' el. dyl. En möjlighet är att det helt enkelt är en östnordisk motsvarighet till detta appellativ som ligger till grund för ortnamnet. Med hänsyn till att namnet avser en stor halvö, förefaller det mig dock rimligare att tänka sig att *Tør* är en direkt ortnamnsbildning till **tar-* 'någoting sönderrivet eller sönderstyckat, spricka, klyfta' el. dyl. (jfr mhty. *zar* m. och det av Kousgård Sørensen antagna fda. **tar* n.) medelst *ō*-suffix; namn på öar (och halvöar) har i gammal tid haft feminint genus.

En nära parallell – såväl etymologiskt som betydelsemässigt – till *Tør* kan föreligga i ett norskt *Tarva*, avseende en ö och en på ön belägen gård i Nes sn och hd, Sør-Trøndelag fylke. Namnet skrevs *Terwen* omkr. 1520 och uttalet är *tær'va*. Se *Norske Gaardnavne* 14, s. 30. Det har av Magnus Olsen i *Festskrift til J. Qvigstad* (1928) s. 195 f. uppfattats som «*þqr* f. 'trang, fornødenhet' eller som en substantivering av adjektivet *þarfr* 'gavnlig, nyttig'», enligt Olsen snarast det sistnämnda. Ola Stemshaug finner det dock i *Norsk stadnamnleksikon* (1976) s. 312 «rimelegare å rekne med ei gno. form **þerf* eller **terf*». I det senare fallet

kunde det röra sig om en bildning till «den germanske rota *ter- 'rive'». Betydel- sen skulle vara «om lag 'den sundrivne, filla'». ¹³

Vid en diskussion av ursprunget till *Tør* 'Södertörn' måste även beröras bynam- net *Tyrved* i Sorunda sn (Sotholms hd) på Södertörn, fsv. *Tøravi* (*Tøræwi* 1281 SD 1 s. 579 or.), vilket enligt vanlig mening betyder 'Törbornas helgedom'. Se tidi- gast Jöran Sahlgren hos Elof Hellquist i NoB 5 (1917) s. 180 not 1 (jfr Sahlgren i OUÅ 1953 s. 9) samt även bl.a. Eric Elgqvist, *Ullvi och Götevi. Studier rörande götalandskapens införlivande med sveaväldet* (1947) ss. 39, 64, 72 och Lars Hell- berg (NoB 42, 1954, s. 137, OUÅ 1976 s. 10f.).

Med all sannolikhet har vi här att göra med ett ursprungligen osammansatt *Vi*, vilket senare av någon anledning försetts med sin inkolentbetecknande förled i särskiljande syfte. Någon i alla avseenden tillfredsställande parallell torde det vara svårt att påvisa; en sådan är under inga förhållanden det på ett tiotal håll i Närke, Västergötland och Östergötland förekommande *Götavi* (*Götevi*, *Göteve* o. likn.), vilket måste ges sin speciella förklaring (se förslag hos Elgqvist, *Ullvi och Götevi*, s. 64ff.). Om i sammanhanget några mera bestämda slutsatser kan dras av att det i Sorunda socken också finns ett *Ullvi* (en f.d. by¹⁴) förefaller mig ovisst (jfr Elgqvist s. 72).

Hur gammal den särskiljande förleden i fsv. *Tøravi* är torde det vara omöjligt att avgöra. Om den tillkommit efter *u*-omljudets genomförande, alltså vid en tid- punkt då urnord. *Taru utvecklats till *Tqr (> *Tør*) och – vilket måste vara rimligt att tänka sig – ett äldre inbyggarnamn *tarar utbytt mot *tqrar (gen. *tqra), är

¹³ Stemshaug uttalar sig inte närmare om hur ett fno. önamn *Terf hörande till den nämnda roten skulle vara bildat. Enligt min mening kan det röra sig om en önamnsbild- ning med *iō*-suffix, och grundordet kunde vara en fornspråklig motsvarighet till no. dial. *tarv(e)* m. 'en liden Sky; især om oprækkende Skyer i Horizonten', 'en liden uan- seelig Tingest (omtr. som Pjalt); om Dyr og Mennesker', belagt från Telemark, Västlan- det och Nordlandet (AASEN, ROSS); jfr *targa* v. 'rive i Laser; om Vinden som splitter Skyer' («nordenfjelds» enligt ROSS). Ordet uppfattas av ALF TORP i hans etymologiska ordbok säkert med rätta som bildat till en utvidgning av roten germ. *ter (*tar, *tur), och dess grundbetydelse bör alltså ha varit 'någonting sönderrivet, söndertrasat' el. dyl. – No. dial. *tarv(e)* har på senare tid berörts av SIGURD FRIES (NoB 63, 1975, s. 24f.), som med hänvisning till en av ALLAN ROSTVIK (NoB 57, 1969, s. 75ff.) bl.a. från norska ortnamn och norska dialekter påvisad växling *rg*h ~ *rv* finner det sannolikare att ordet utgår från en norsk motsvarighet till ett i vissa nordsvenska dialekter svagt styrkt *targ* n. 'bitar, trasor', 'avfall efter huggning' o. dyl., bildat till verbet *targa* 'småningom bita eller skära av', 'riva sönder med tänderna', 'hugga sönder det som är segt', 'gnaga', 'tälja på något med en slö kniv' m. m. Om så vore fallet, hade man dock avgjort väntat sig att vid sidan av *tarv(e)*, som alltså är känt från olika delar av det norska språkområdet, här och var finna *g*-form bevarad. F.ö. tycks verbet *targa*, grunden för subst. nordsv. dial. *targ*, inte kunna beläggas i de norska dialekterna.

¹⁴ Namnet tillkommer i nutiden bara en utjord, men det är belagt redan i medeltida källor. Se härom ELGQVIST, *Ullvi och Götevi*, s. 39, CARL IVAR STÄHLE i NoB 38 (1950) s. 103, LARS HELLBERG i NoB 42 (1954) s. 137.

Tøravi en helt regelrätt form. Om den däremot är av äldre datum, från tiden före *u*-omljudet, skulle man ha väntat sig ett fsv. **Taravi*. Det synes dock även med detta alternativ vara fullt möjligt att upprätthålla mitt förslag till tolkning av *Tør*. Ett äldre **Taravi* kan ha ombildats till **Tqravi* i samband med att **Taru* övergick till **Tqr* och inbyggarnamnet **tarar* fick ge vika för **tqrar*.

Vi återvänder slutligen till Snorres *á austanverðum Taurinum*. Som vi konstaterat redan ovan, förefaller det uppenbart att Snorre här avsett ett ortnamn och att det då rimligen rör sig om vårt *Tør* 'Södertörn' – även om man i likhet med Elias Wessén, *Svensk språkhistoria* 3 (2 uppl. 1965) s. 39 not 12 kan tycka att det är «anmärkningsvärt, att detta namn har bestämd form, som ett appellativum». För härledningen av *Tør* får formen emellertid bedömas ha ringa värde. Visserligen kan Snorre, som flera författare påpekat, under sin resa till Västergötland på 1220-talet ha inhämtat uppgifter om orter och ortnamn även i östra Sverige, men vare sig han hört vårt namn omnämnas som *Tør* eller *Tör* (eller möjligen **Tqr*), är det sannolikt att han på grund av formen *taur* i *Ynglingatal*, som ju varit hans utgångspunkt, återgivit det med *au*-diftong. Det är f. ö. väl känt att östnordiska ortnamn inte sällan blir mer eller mindre förvanskade i fornvästnordiska källor. John Kousgård Sørensen ger i Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift 1967 s. 8 f. några exempel från *Heimskringla*, bl. a. *Mårsey* och *Hlésey* för de (osammansatta) fda. önamnen *Mors* och *Læs* (sannolikt *ǣ*). Han konstaterar att dessa och liknande fall «som regel betegner förvanskningar i retning af etymologisering af uforståelige navne» (s. 8). Andra exempel lämnas av Gösta Holm i *Afmælisrit Jóns Helgasonar* (1969) s. 387 ff., bl. a. *Ljóðhúsum* för *Lödöse* (senare leden är *öse* 'åmynning') och *Veitur* för *Vättern* (fsv. *Vætur*), båda i *Rimbegla*.

